

להראות עזבה

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקצט
ערש"ק פרשת שלח ה'תשע"ז

איך מרומז ב"ויהם" דיבורים שאמר כלב?

מצוות חלה שמבטלת עבודה זרה

בגדרי חיוב "וראיתם אותו"

המעשה הוא העיקר

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקצט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

ימים עוד הפעם, אזי תיבהל. והשיב לו אדנ"ע, שאמו לא תיבהל, כיון שהיא יודעת. כשבאו לליובאוויטש נכנס אדנ"ע אל אמו, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשאר להמתין לו. אח"כ יצא אדנ"ע, ואמו ליוותה אותו בברכות לבביות ופנים מאירות, ואז נסעו (או הלכו) ל"אוהל" – מקום מנוחת אבי אדנ"ע, אדמו"ר מהר"ש, וכן אביו, הרבי הצמח-צדק.

בבואם לאוהל, פתח אדנ"ע את ארון הקודש (בביהמ"ד שלפני האוהל), ואמר: הנני מביא היום את בני לעקידה. בעקידה ישנו עוקד ונעקד. אברהם אבינו ע"ה עקד את יצחק בנו כדי שלא יהי' בו פסול ח"ו. כמו"כ ברצוני שהעקידה תהי' כפי הרצוי.

ואח"כ למד אדנ"ע חצי הפרק באגה"ק ד"ה חגרה בעוז מתני', ואמר בפני כ"ק מו"ח אדמו"ר, שעכשיו, במעמד אבות הקדושים, רצונו לכרות ברית עמו, והעמידו כנגדו, וסמך שתי ידיו עליו, ואמר, שמוסר לו – בדברו בלשון נוכח – את העבודה בעסקנות הכלל בענינים גשמיים וענינים רוחניים.

והוסיף לבאר בענין "חגרה בעוז מתני'" – שראשית העבודה התחלתה מה"מתנים", ואח"כ באים השכל והמדות. וכדי שהמתניים יפעלו עבודתם, יש צורך בחגורה, והחגורה היא – "עוז" (כלשון הכתוב "חגרה בעוז מתני'"), ומהו "עוז"? – מסירת נפש, ומהי מסירת נפש? – "כך ולא אחרת" ("אזוי און ניט אנדערש").

והוסיף לבאר הענין ד"חגרה בעוז מתני'" בכמה ביאורים...

וזו היתה ההתחלה למסור לכ"ק מו"ח אדמו"ר את העבודה בעסקנות הכלל בענינים גשמיים וענינים רוחניים!

(תורת מנחם חכ"ג עמ' 138 ואילך)

כי "לא ברעש ה'". יש צורך במסירת נפש בכל הפעולות דחיי היום-יום, "אוטם אזנו וגו' ועוצם עיניו". אפילו בתורה צריכה להיות מסירת נפש – שלא ליקח את התורה אל עצמו, אלא ליקח את עצמו אל התורה ("ניט נעמען תורה צו זיך, נאָר נעמען זיך צו דער תורה"). וכאשר רוצים באמת – יפעלו זאת.

(תורת מנחם ח"ב עמ' 114)

רק הוא בעצמו יודע עד כמה הי' קשה לו לעשות ענין מסוים

מסירת-נפש יכולה להיות אפילו באופן שהזולת אינו יכול להבחין בכך, ורק הוא בעצמו יודע עד כמה הי' קשה לו לפעול על עצמו לעשות ענין מסוים – אם מפני שלא רצה לעשותו, או מפני שהי' נדמה לו שאינו צריך לעשותו, ולא רק מצד חשבונותיו שלא מצד הקדושה, אלא אפילו מצד הקדושה, ואעפ"כ, לאחר שהציע כל טענותיו בפני יהודי שידוע שהוא למעלה הימנו, והלה אמר לו שאעפ"כ עליו לעשות כך וכך, אזי הולך ועושה את הדבר בשלימות, ועוד בהידור, שבשביל זה צריך להשתמש גם בכח התענוג – הנה זוהי מסירת-נפש שהיא היא עיקר הכל.

(תורת מנחם ח"ג עמ' 330 ואילך)

מהי מסירת נפש? – "כך ולא אחרת"

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם אודות שנת תרנ"ה, בהיותו בן חמש עשרה שנה. הי' זה בתקופה שאביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, הי' כבר בנאות-דשא (כפי שנקרא כאן "קאנטרי"), והסדר הי', שביום שני בשבוע הי' נוסע העירה, לליובאוויטש, מפני כמה ענינים, גם כדי לקבל אנשים ל"יחידות".

גם ביום שני בשבוע שבו חל י"ב תמוז, הי' כ"ק אדנ"ע בליובאוויטש. ואח"כ, ביום רביעי י"א תמוז, קרא את כ"ק מו"ח אדמו"ר, ואמר לו, שלמחרת, בי"ב תמוז, יקום בהשכמה, לפנות בוקר, ויכנס אליו (מבלי לבאר לו סיבת הדבר).

וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבשעה הרביעית לפנות בוקר כבר טבל כ"ק אדנ"ע בנהר, וצוה גם אותו לטבול, ואמר, שיסעו עתה לליובאוויטש.

הנסיעה לליובאוויטש היתה במשך כמה שעות, ובשעה השמינית, שמינית ומחצה, הגיעו לליובאוויטש. במהלך הנסיעה אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר לאביו, שכיון שהסבתא (אמו של אדנ"ע) יודעת שבאים ביום שני, ולפתע יבואו לאחר שלשה

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייז

הפירוש דמסירת נפש הוא – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר: הכוונה במסירת נפש אינה לעלות על הגג ולקפוץ ח"ו. מסירת נפש צריכה להיות ללא רעש וללא "טומל",

הנח את כל רצונותיך האישיים, ותשליך את עצמך להפצת היהדות!

וענין זה, הוא הוראה גם בזמן הזה, כאשר באים ליהודי ואומרים לו: "הער זיך איין! תניח על הצד את כל ענייך. מסור את רצונך במסירה אמתית, הנח את כל רצונותיך האישיים, ותשליך את עצמך להפצת היהדות". הנה דבר זה הוא קשה ביותר, כיון שמיד מסביר הוא, שצריך הוא ללמוד תורה לעצמו, ולקיים מצוות עם עצמו, ובשביל זה צריך הוא להתעסק בפרנסתו הרוחנית ובפרנסתו הגשמית וכיו"ב, ואם יתעסק הוא עם יהודי שני, אזי אינו יכול בבית אחת גם להתעמק באיזה סוגיא, או לקיים מצוות התלויות בו, מצוותיו האישיות, ועד"ז בקשר עם בני ביתו, הנה את שני הדברים בב"א אינו יכול לעשות, ובטבע הרצון - להתעסק עם עצמו ועם בני ביתו, ורק לאחמ"כ, יחשוב באם נשאר לו זמן פנוי, כיון שהינו יהודי ירא שמים, ויש לו צדק ויושר, וגם "ואהבת לרעך", רק חסר ב"כמוך", ולכן רק כשיתפנה אז ייגש לעסוק עם האחר.

ובמהקים: ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן (מאמר קצר, וכבר נדפס) בנוגע ללשון "מסירת נפש". דלכאור' ה" צ"ל "מסירת הגוף", או "מסירת חייו", ומהו הלשון "מסירת נפש"?

ומבאר (בתוספת ביאור שי"ל בדרך אפשר) שהדבר העיקרי שנוגע בזה, הוא "מסירת הרצון", ובלשון הקודש, יש לנפש גם פירוש של רצון, וכמ"ש "אין נפשי אל העם הזה" (ירמיה טו, א) שהפשט שם הוא רצון, ועד"ז בכ"מ בכתבי קודש, בתנ"ך, כאשר אומרים "נפש", "נפשי" - "אשר נשא לשוא נפשי" וכיו"ב, הכוונה לרצון.

וכאשר מוסר את רצונו עבור איזה ענין, אזי בדרך ממילא אין אכפת לו למסור את גופו, ולא נוגע לו שאר הענינים שמקשים ומצירים את פעולתו ועד לתכלית הקושי, דכיון שמסר את רצונו ע"מ לבצע את אותה שליחות, את אותו הענין, אזי בדרך ממילא באים שאר הענינים ועד מס"נ כפירוש ה"עולם": שמוכן למות על קדוש השם וכיו"ב. וזה מה שמפרש אדה"ז מס"נ - "מסירת הרצון".

ומבהירים מיד שזה צריך להיות באופן של כריתות ברית, דאם לא, אזי בשעה שנמצא בזמן של התעוררות, או חזו הוא בזה, ומתכוון לזה ברצינות, אבל אחרי שיעבור

אשר אין גזירות וקשיים דוגמת הקשיים בזמן ההוא, ועאכו"כ שאין צורך להתאסף בחשאי ולכרות ברית בכדי לא להתפעל משום דבר, כדי להתעסק בהפצת היהדות. א"כ הסיפור הנ"ל, אינו כי אם סיפור יפה שאירע לפני שנים, אשר - לכאורה - בארצות הרווחה, במעמד ומצב כזה שהקב"ה מברך ונותן אפשרות לפעול, ובאופן דמוסיף והולך ללא שום קשיים בעניני יהדות, הרי זה לא יותר מאשר סיפור שהי' ל"מים הראשונים".

ובמהקים: ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן (מאמר קצר, וכבר נדפס) בנוגע ללשון "מסירת נפש". דלכאור' ה" צ"ל "מסירת הגוף", או "מסירת חייו", ומהו הלשון "מסירת נפש"?

ומבאר (בתוספת ביאור שי"ל בדרך אפשר) שהדבר העיקרי שנוגע בזה, הוא "מסירת הרצון", ובלשון הקודש, יש לנפש גם פירוש של רצון, וכמ"ש "אין נפשי אל העם הזה" (ירמיה טו, א) שהפשט שם הוא רצון, ועד"ז בכ"מ בכתבי קודש, בתנ"ך, כאשר אומרים "נפש", "נפשי" - "אשר נשא לשוא נפשי" וכיו"ב, הכוונה לרצון.

וכאשר מוסר את רצונו עבור איזה ענין, אזי בדרך ממילא אין אכפת לו למסור את גופו, ולא נוגע לו שאר הענינים שמקשים ומצירים את פעולתו ועד לתכלית הקושי, דכיון שמסר את רצונו ע"מ לבצע את אותה שליחות, את אותו הענין, אזי בדרך ממילא באים שאר הענינים ועד מס"נ כפירוש ה"עולם": שמוכן למות על קדוש השם וכיו"ב. וזה מה שמפרש אדה"ז מס"נ - "מסירת הרצון".

ומבהירים מיד שזה צריך להיות באופן של כריתות ברית, דאם לא, אזי בשעה שנמצא בזמן של התעוררות, או חזו הוא בזה, ומתכוון לזה ברצינות, אבל אחרי שיעבור

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

איך מרומז ב"ויהס כלב" דיבורים שאמר כלב?

מדוע מפרש רש"י "עלה נעלה" על עלי' בשמים, ולא על עלי' לארץ ישראל? / אם כלב הסביר כבר התשובה לטענות המרגלים מדוע חזר ואמר "עלה נעלה"? / ביאור דברי כלב בהמשך לטענות המרגלים לפי פירוש רש"י על הכתוב

א. בפרשתנו מספר הכתוב על חזרתם של המרגלים, שנשלחו לתור את הארץ, וסיפרו למשה ולכל העדה את מה שראו (יג, כז-כט): "ויספרו לו ויאמרו, באנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה. אפס כי עז העם הישב בארץ, והערים בצורות גדולות מאד, וגם ילידי הענק ראינו שם. עמלק יושב בארץ הנגב, והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר, והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן".

ובהמשך לזה מספר הכתוב (שם פסוק ל): "ויהס כלב את העם אל משה, ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה".

וכשלומדים הפסוק לפום ריהטא, נראה שכוונתו בפשטות:

בהמשך לדברי המרגלים שהפחידו את העם, בספרם "כי עז העם היושב בארץ גו", הרי נעשה רעש ומהומה כו' בקרב העם (ואף שאינו מסופר במפורש שדיברו העם, יש לומר שזה מובן מעצמו ועד שלא הוצרך הכתוב לפרשו, שדברי המרגלים עוררו דיבורים כו' בקרב העם כולו), ולכן הוצרך כלב להשתיק את העם כדי שישמעו את דבריו; ואז אמר להם את הדעה האמתית, שלא כדעת המרגלים, והיא: "עלה נעלה וירשנו אותה, כי יכול נוכל לה" - שבכחו של הקב"ה נוכל לעלות לארץ ישראל ולרשת אותה.

ולפי הבנה זו נמצא, שעיקר מטרת הפסוק הוא בחלקו השני – "ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", והחלק הראשון של הפסוק – "ויהס כלב אל העם" – הוא רק הקדמה מוכרחת, כדי להסביר איך הצליח כלב לדבר, אף שהיה רעש כו'.

אמנם בדברי רש"י רואים שהוא למד פסוק זה באופן מחודש, כדלקמן.

ב. וז"ל פירוש רש"י על אתר: "ויהס כלב – השתיק את כולם; אל משה – לשמוע מה שידבר במשה. צווח ואמר: וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם? השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל המרגלים, שתקו כולם לשמוע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגזיז לנו את השליו! עלה נעלה – אפילו בשמים, והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו".

והיינו, שלשיטת רש"י אין החלק הראשון של הפסוק הכנה ואמצעי בשביל החלק השני, אלא אדרבה: עיקר דברי כלב הם דוקא בהתיבות "ויהס כלב אל העם אל משה" – שבתבות אלו מתכוון הכתוב לדברי כלב בשבחו של משה: "והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגזיז לנו את השליו".

וצ"ב מניין אכן למד רש"י להוציא את התיבות "ויהס כלב אל העם אל משה" ממשמעותן הפשוטה (שכלב השתיק את העם כדי שישמעו את דבריו), והעמים בהן דברי שבח שאמר כלב על משה; כיצד נלמדים דברים אלה מתוך פשט הכתוב?

ואמנם בכתוב נאמר "ויהס כלב את העם" אל משה – אך אדרבה, הלשון "אל משה" משמעה יותר שכלב השתיק את העם על מנת שישמעו לדברי משה עצמו (היינו, דעת משה כפי שנאמרת מפיו של כלב. ועוד י"ל בזה כביאורי המפרשים – ראה ספורנו. אור החיים. ועוד), ולא שכלב אמר דברי שבח על משה!

וביותר צ"ב בהאופן שבו לומד רש"י את חלקו השני של הפסוק, "עלה נעלה גו'" – שלכאורה פירוש המלות ברור ופשוט, שכלב מדבר כאן על העליה לארץ ישראל; ומניין למד רש"י להעמים כאן דבר חדש לגמרי: "אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם כו'?"!

ג. וביאור הענין:

בדרך הפשט, כל הסיפור על "ויהס כלב את העם אל משה" – הוא מיותר; אם הכתוב רוצה לספר על דברי כלב, היה צריך להתחיל מיד ולומר "ויאמר כלב עלה נעלה גו'" – ולשם מה צריך להקדים שכלב השתיק את העם?

[ואין לומר שסיפור זה הוא הקדמה מוכרחת לבאר כיצד היה כלב יכול לדבר בפני העם למרות כל הרעש כו' – כי יש ראייה שאין הכרח בהקדמה זו:

לקט מתוך דברות קודש
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
הדברים באו כאן באופן שנאמרו, כמעט ללא עריכה, מלבד
שינויים קלים להקל על הקורא

מסירת נפש בארצות הרווחה

מסור את רצונך במסירה אמתית, הנח את כל רצונותיך האישיים, ותשליך את עצמך להפצת היהדות! / מסירת נפש אינה לקפוץ מן הגג דוקא; מסירת נפש – יכולה וצריכה להיות בכל פעולה / מהי מסירת נפש? – "כך ולא אחרת"

סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות המאורע שאירע בשנת תרפ"ב –

[שאו החלו הגזירות בנוגע ליהדות, בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות, במדינה ההיא – שאז הי' ענין של "עת צרה היא ליעקב", והי' חשש שהגזירות יגרמו לבהלה, ויחלישו את הפצת היהדות בכלל, ובפרט את ענין החינוך.

והחינוך של הדור הצעיר הי' נוגע ביותר, כיון שברחוב לא הי' סממן יהודי, והי' הכרח לתת חינוך בבית וב'חדרים', בשונה מהדור לפני כן, שהרחוב בעצמו חנך, שהרי בעצם לכתם ברחוב בעיר יהודית או עיירה יהודית, נתקלו בענינים יהודיים. משא"כ בשנת תרפ"ב שאז החלו הגזירות, כאמור לעיל, והי' אז תוקף וחוזק הגזירות כיון שהיתה בתחילתה, ועדיין לא הי' הניסיון כיצד ללחום בגזירות]

– שכאשר נודע תוקף הגזירות, והי'

צורך לנקוט באמצעים תקיפים כדי להילחם בגזירות, וללחום ברחוב בריש גלי הי' בלתי אפשרי כיון שזה הי' סכנת נפשות ממש, [לא שפחדו מסכנת נפשות, אלא שהי' זה ללא תועלת כיון שאם היו עושים זאת ברחוב מיד היו עוצרים את אותם אנשים שהי' בידם לפעול בחינוך ליהדות ובכל עניני יהדות], אזי אסף הוא עוד תשעה אברכים, וכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' העשירי, וכתר עימם ברית, אשר לא יפחדו מהגזירות ומהקשיים ומכל המסתעף, וישליכו עצמם בהפצת היהדות ובאופן דהולך ומוסיף...

לכאורה סיפור הנ"ל, אינו כי אם סיפור יפה שאירע לפני שנים...

לכאורה מהי ההוראה מסיפור זה, בה בשעה שזיכנו הקב"ה, ונמצאים במעמד ומצב בחיים שיכולים להתעסק בעניני "אידישקייט" ללא מסירות נפש בפועל,

בית דין של מעלה פסק שתהיה לו הצלחה בצדקה

בעיר ברודי היה יהודי בשם ר' שבתי מאיר. יהודי שידע ללמוד ופיזר הרבה צדקה. כל בקשותיו מהשם יתברך היו, שיתן לו השם יתברך הצלחה בצדקה, שיתן מתוך לב טוב ואשר הצדקות שלו תצלחנה, שאלה שלוקחים ממנו – יוושעו.

השם יתברך נתן לר' שבתי מאיר עשירות גדולה, אך ר' שבתי מאיר לא שינה את ביתו, ולא קישט את ביתו. הוא חי כפי שחי עד אז כאשר היה בעל בית רגיל. אלא שבצדקה – שחלק גדול היה זה מתן בסתר, שאף אחד לא ידע מכך – היה הדבר ניכר מאד. מזמן לזמן הלכו וגדלו הוצאות הצדקה שלו, ותמיד ביקש מהשם יתברך שיזכה אותו בהצלחה בצדקה.

בית דין של מעלה פסק, שר' שבתי מאיר זכאי, שהשם יתברך ימלא בקשתו ושתהיה לו הצלחה בצדקה.

כשנזכר הבעל שם טוב על ר' שבתי מאיר מברודי, הבין היטב, שמן השמים הכניסו בו את הדעה לקחת גמרא, ומן השמים עשו שיפגע בגמרא זו ובמאמר זה, וזאת כדי שייזכר על ר' שבתי מאיר מברודי, כאשר הוא יודע פסק הדין של בית דין של מעלה שתהיה לו הצלחה בצדקה, ועל ידו – על ידי ר' שבתי מאיר – יכול אותו יהודי להיעזר.

הבעל שם טוב הורה ליהודי ללכת לברודי, שם ישנו יהודי בשם ר' שבתי מאיר שהוא מכניס אורחים גדול ובודאי יזמינו להתארח אצלו בשבת, ואחרי שבת, כשיצטרך לעזוב את ברודי, יודה לר' שבתי מאיר על הכנסת האורחים ויבקש אותו להיוושע מן השמים מהצדקה הגדולה שלו.

היהודי הלך לברודי. בבואו לשם שבת אצל ר' שבתי מאיר, והיתה זו שבת מלאה אורחים. ר' שבתי מאיר נתן לכל אחד מהטוב והיפה ביותר ביד רחבה. ביום ראשון נפרד היהודי מר' שבתי מאיר וביקש את ברכתו כפי שהורה לו הבעל שם טוב.

ר' שבתי מאיר בירך את היהודי בלבביות, והשם יתברך קיבל את ברכתו והיהודי נושע.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"א עמ' 39 ואילך – ספר השיחות ה'תש"א המתורגם עמ' לא)

בהמשך הכתוב מספר (יד, א ואילך) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם . . וילנו . . כל בני ישראל", שהיה רעש גדול במחנה ישראל, ומיד ממשיך שיהושע וכלב אמרו "אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד", ואף שלא היתה הקדמה של "ויהס" – בכל זאת שמעו העם את דבריהם, וכפי שמוכח מהמשך הדברים: "ויאמרו כֹּל העדה לרגום אותם באבנים!"

לכן למד רש"י, שאכן אין זו הקדמה בלבד, אלא יש בתיבות אלו תוכן בפני עצמו:

המרגלים טענו בדבר החזק של יושבי הארץ, וכוונתם היתה שלכן אין אפשרות לגבור עליהם ולכובשם;

אך כלב הצליח להחליש את טענתם ולפעול שיקשיבו לדבריו ("ויהס כלב את העם"), וכנגד טענתם בדבר חוזקם של יושבי הארץ – הזכיר כלב לעם את חוזקו וגבורתו של משה ("אל משה"), "והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו!" כלומר: אין לכם לפחד מיושבי הארץ, שהרי לאחר שראינו את כחו וגבורתו של משה בכל הנסים והנפלאות שעשה, בודאי יוכל להתגבר גם על יושבי הארץ כו'.

[ביאור הטעם שהזכיר רש"י דוקא שלשה דברים אלו מתוך מעשיו הגדולים של משה – נתבאר במדור "עיונים וביאורים קצרים", עי"ש].

ד. אמנם מעתה, לאחר שרש"י פירש כי בתיבות "ויהס כלב את העם אל משה" עצמן יש כבר תשובה לדברי המרגלים – נשאלת השאלה: מה היא ההוספה בהמשך הפסוק, "ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה"?

ואין לומר שדברים אלה הם ה"מסקנה" וה"פך-הכ"ף של דברי כלב בדבר גבורתו של משה כו', היינו: לאחר שכלב דיבר על כך שמשה "קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו" הוא סיים שלמעשה "עלה נעלה גו'" – כי מלשון הפסוק "ויאמר עלה נעלה גו'", מוכח שאין זה המשך של "ויהס כלב את העם אל משה", אלא אמירה חדשה ומיוחדת.

ולכן באמת פירש רש"י, שבתיבות אלו יש אמירה נוספת של כלב, שבנוסף לכל דבריו בגבורתו של משה שלכן אין לפחד מיושבי הארץ אלא לעלות ולכבושה, בא כאן להוסיף ענין חדש – "עלה נעלה", "אפילו בשמים", והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו".

ה. אמנם עדיין צ"ב בהסברת הענין, למה באמת נזקק כלב להוסיף ענין זה ד"אפילו בשמים . . עשו סולמות ועלו שם"? הרי לעניננו נוגע רק זה שבכחם של ישראל לכבוש את ארץ ישראל (שהיא אינה "בשמים" וא"צ ב"סולמות" כדי לעלות אליה)!

והביאור בזה:

לפני כן דיבר כלב ע"פ השב"ץ – המרגלים טענו שבגלל גבורתם של יושבי הארץ אין אפשרות להורישם, ואילו כלב הוכיח שגבורתו של משה גדולה יותר כו', ובמילא אין מה לחשוש.

אמנם כלב ראה, שטענת המרגלים היא לא רק מצד "טעות בחשבון", אלא שכן הוא רצונם, (וכן מוכח מזה שהשתמשו בדבר שקר בטענתם – כדברי רש"י בפרשתנו (יג, כז)), ובמילא חשש שהרצון יטה את השב"ץ, וימציאו עוד טענות כאלה שלא יהיה לו מה להשיב עליהן;

ולכן הוסיף ואמר "עלה נעלה אפילו בשמים" – היינו, שצריכים לשמוע לדברי משה גם אם יאמר לעלות לשמים שאין לזה שום מקום בשב"ץ, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר בכיבוש ארץ ישראל שמוכן הוא גם בהגיון כו', שבודאי "יכול נוכל לה".

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

הצלחה בצדקה

ר' שבתי מאיר לא שינה את ביתו, הוא חי כפי שחי עד אז כאשר היה בעל בית רגיל. אלא שמזמן לזמן הלכו וגדלו הוצאות הצדקה שלו, ותמיד ביקש מהשם יתברך שיזכה אותו בהצלחה בצדקה

הנוטל פרוטה מאיוב מתברך

אל הבעל שם טוב בא יהודי בלב מר, במה התבטאו צרותיו – אין אני יודע. אם בעניני בריאות, או שלא היו לו ילדים או צרה אחרת גדולה ל"ע. היהודי יבב וילל בפני הבעל שם טוב, שיעזור לו בתפלותיו ובתחנוניו.

כידוע היה הבעל שם טוב גדול מאד במדת אהבת ישראל, והיתה לו מסירות נפש על כך, עגמה נפשו מאד מצערו של היהודי, אך ראה למעלה שאין הוא יכול לעזור לו.

ניגש הבעל שם טוב אל ארון הספרים, הוציא גמרא ונתקל במסכת בבא בתרא. כאשר פתח את הגמרא, נפתחה במקום שכתוב "כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך" (מו, ב), שכן לאיוב היתה הצלחה בצדקה.

מאירוע זה, שדוקא גמרא זו נקלעה לידו, ושכאשר פתח את הגמרא נראה לו מאמר זה אודות איוב, ראה הבעל שם טוב השגחה פרטית, שעל ידי מאמר זה צריך אותו יהודי, הנצרך הגדול ל"ע, להיוושע.

הבעל שם טוב התעמק במחשבותיו למה מתכוונים בשמים בכל האירוע הזה עם הגמרא והמאמר, עד שתפס למה הכוונה.

חסידית והתפעלה מהלבביות של נועם יהודי חסידי אמתי שראתה שם.

בטח יודעת את מאמר רז"ל: "לא המדרש עיקר אלא המעשה", כלומר, שהעיקר אינו רעיונות אלא מעשים בפועל. כן הוא באנשים בכלל, ובפרט אצל צעירים.

כל דבר שאדם עובר הוא בהשגחה פרטית שצריכה להחשב כהוראה מלמעלה, הדרכה אלוקית ולימוד לעצמו בחיים.

היא, שעדיין כל חי' לפני', צריכה להבין, שהנועם וההתלהבות היהודית החסידית שהראו לה, אינם רק כדי להעריך זאת כדבר טוב אצל הזולת, אלא הוראה שיהי' לה מבט יותר מעמיק על החיים והעבודה, על עצמה ובעצמה להחדיר ולקבוע את הדברים הטובים הללו בחיים שלה עצמה.

מובן מעצמו, שיש להשתדל שדבר טוב יגיע גם לאחרים. הנני מקוה, שתשתדל להשפיע על סביבתה להכניס את הרוח, הדעה והשאיפה הזו.

(תרגום מאגרות קודש ח"ו עמ' קעה ואילך - אגרות קודש מתורגמות ח"א עמ' 339)

בזמנו קיבלתי מכתבו ונעם לי לשמוע על דבר רושמי ביקור אנשי חב"ד ביחידה שלו.

ותקוותי חזקה שהרושמים לא נשארו בעולם המחשבה והרגש, אלא נתלבשו במעשה בפועל, וכמאמר חכמינו ז"ל - המעשה עיקר.

ובודאי לאנשי צבא אין צורך להסבר אשר כל תכסיסי צבא, אף על פי שמיוסדים על עיון והתבוננות וחכמה, אבל כוונתם העיקרית והסופית היא - מעשה בפועל.

(אגרות קודש ח"ל עמ' לא)

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ג' תשובות לג' טענות

ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה

(יג, 5)

לכאורה צריך ביאור, הרי המרגלים אמרו בדבריהם דברי טעם על זה שלא יוכלו לעלות אל ארץ ישראל, ומדוע לא מצינו בדברי כלב מענה לטענותיהם?

ויש לומר שמפני זה פירש רש"י על "ויהם כלב" ש"צוות ואמר, וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם" ואח"כ "אמר, והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגזיו לנו את השליו", כי בדבריו אלו ביאר כלב את התשובות לג' טענות המרגלים:

א. **"עו העם היושב בציון"** - שאי אפשר לכבוש את הארץ מצד גבורת העם וחזק הערים. על כך ענה כלב **"קרע לנו את הים"** - גם בקריעת הים היתה צריכה להיות מלחמה שלא הי' אפשר לנצחה ע"פ הטבע, אך הקב"ה **"קרע את הים"** ונלחם בשביל ישראל.

ב. **"עמלק יושב בארץ הנגב"**, ופירש רש"י: **"לפי שנכוו בעמלק כבר, הזכירוהו מרגלים כו"**. והיינו, שאם יטענו ישראל שיתגברו על יושבי הארץ על אף חוזקם בדרך נס, השיבו המרגלים, הרי במלחמת עמלק נכוו ישראל כי לא היו שלמים באמונתם בה' ואמרו **"היש ה' בקרבנו"** (רש"י בשלח יז, ח), וא"כ גם עתה יתכן שהקב"ה לא יעשה להם נסים, כי אינם שלמים באמונתם בהבטחת ה' על נתינת הארץ, שהרי ביקשו לשלוח מרגלים (ראה רש"י ריש פרשתנו, וכן רש"י דברים א, כג). על כך ענה כלב **"הגזיו לנו את השליו"** - ש"שליו" זה הגיע לישראל למרות שהטענה **"מי יאכילנו בשר"** היתה בגלל ש"מבקשים עלילה" (בהעלותך יא, ד ובפרש"י). ומזה, שגם אם יש חסרון במצבם הרוחני של ישראל - בכל זאת יראה להם הקב"ה נסים.

ג. **"והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר גז"** - המרגלים טענו, שגם אם יטענו ישראל שאם הפכים הקב"ה לשלוח את המרגלים בודאי יעשה נסים שיכבשו את הארץ, הרי נסים אלו יהיו רק לכיבוש ארץ ישראל עצמה, ומי יאמר שנסים אלו יהיו גם כנגד האומות שבדרך לארץ ישראל, שההתגברות

עליהם היא רק הכנה לכיבוש הארץ. על כך ענה **"הוריד לנו את המן"** - למרות שכל ההליכה במדבר היתה רק הכנה לבוא אל הארץ בכל זאת הוריד את המן. ומזה, שיהיו נסים גם בדרך, בעת ההכנה לכיבוש ארץ ישראל.

(עי' לקוטי שיחות ח"ח עמ' 82 ואילך)

מכת בכורות בי"ד או בט"ו?

ונתנו ע' ציצית הכנף פתיל תכלת

פתיל תכלת - על שם שכול בכורות... ומכתם היתה כלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים (פז, לה. רש"י)

לכאורה תמוה: א. הרי צבע הרקיע **"המשחיר לעת ערב"** שונה הוא מצבע הרקיע בעת חצות הלילה; ואם כן, איך יתכן שמכת בכורות שהיתה באמצע הלילה - נרמזת בצבע הרקיע כפי שהוא **"משחיר"** - **"לעת ערב"**? ב. הרי בפ' בשלח (יד, ה) כתב רש"י שאמרו את השירה ביום שביעי של פסח - **"ליל שביעי ירדו לים, ובשחרית אמרו שירה"**, וא"כ איך כתב כאן **"שמונה ימים שהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים"**? ומה שתרצו (גר"א, ועוד) שמחשיב בכלל ה"שמונה ימים" גם את יום י"ד ניסן, יום שחיתת הפסח, דורש הסברה, הרי יציאת מצרים היתה ביום ט"ו, ומדוע נחשב יום י"ד בכלל הימים **"משיצאו ממצרים"**?

ויש לומר ששתי הקושיות מתורצות אחת בחברתה: דהנה, בפ' בא (יב, ו) כתב רש"י שיציאת מצרים באה בזכות **"דם פסח"** - שחיתת הפסח. וא"כ נמצא ש"ברקיע" התחיל **"שכול בכורות"** לא רק באמצע הלילה, אלא כבר בין הערביים, בעת שחיתת הפסח. וזהו מה שמרמז בתכלת ה"רקיע המשחיר לעת ערב" - היינו הזמן בו נפעל והתחיל יציאת מצרים **"ברקיע"** - והוא בין הערביים של ערב פסח, זמן שחיתת הפסח.

וזהו מה שנחשב יום י"ד בכלל הימים **"שיצאו ממצרים"**, כי ברקיע התחיל ענין יציאת מצרים כבר **"בין הערביים"** של יום י"ד, ולכן הוא תחלת ה"שמונה ימים" - **"משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה"**. וק"ל.

(עי' לקוטי שיחות ח"ח עמ' 94 ואילך)

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

המעשה הוא העיקר

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן

ענין המעשה דמרגלים שלא רצו ליכנס לא"י... ומענו למה צריכים לירד... סוף כל דרגין כו' בכדי לקיים שם התורה ומצות בדבור ובמעשה. אך באמת היו מוטעים שהעיקר הוא לעשותם בארץ דוקא. והמעם הוא משום דסוף מעשה עלה במחשבה תחלה
(שלח יג, ב. לקוטי תורה ריש פרשתנו)

תכלית הדבור הוא שיבוא לידי מעשה

...ויהי רצון אשר סוף סוף יודיעוני לא רק בהנוגע לאסיפות ולהחלטות אודות פעולות טובות, כי אם גם על דבר פעולות טובות בפועל. ובפרט שמענינא דיומא הוא, ע"פ המבואר בלקו"ת דפרשת השבוע שקראנוה בשבת זו, שהתכלית הוא המעשה, ואז "טובה הארץ מאד מאד", משא"כ כשרוצים להשאר בעולם הדבור.

וכמ"ש זה כמה פעמים, לדעת נקל גם בלי התבוננות וגם לאינו נכון, איך שאין מנצלים כלל ההשפעה שנותנים מלמעלה לא בענינים רוחניים ולא בענינים גשמיים... והרי כנ"ל תכלית הדבור הוא שיבוא לידי מעשה.

בברכה לבשו"ט, ואין טוב באמת אלא כשהתלמוד והמדרש מביא לידי מעשה.

(אגרות קודש ח"י עמ' קצ)

לא להשאר בעולם המחשבה והרגש

קבלתי את מכתבה... ושמחתי לקרוא בו שביקרה בכפר חב"ד ונכחה בהתוועדות

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מצות חלה שמבטלת עבודה זרה

המזלות הם כגרזן ביד החוטב / עבודה זרה בדקות - החשבת טבע העולם
/ מפריש חלה ומכריז על אמונתו התמימה / בעלי עסקים בנקל יותר
רואים יד ה'

את חשיבותה ויסודיותה של מצות חלה האמורה בפרשתנו (טו, כ), לימדו חז"ל בכך שדימו אותה ליסוד האמונה: "למה נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה, לומר לך שכל המקיים מצות חלה כאלו בטל עבודה זרה, וכל המבטל מצות חלה כאלו קיים עבודה זרה" (ויקרא רבה פט"ו 1).

והדבר צריך תלמוד: הכיצד משווים חז"ל את הפעולה הפשוטה והקטנה של הפרשת חלה מן העיסה, לביטול עבודה זרה שהוא יסוד האמונה ויסוד כל התורה כולה?

ויש לבאר תחילה מהותה של עבודה זרה, שאינה שייכת רק באלו הסוגים לשמש ולירח, אלא יכולה להיות מצויה באופן מסוים גם בדעתו של יהודי שומר התורה ומצוותיה, וצריך האדם להילחם בה ולגרשה ממנו. ואחת המצוות המסוגלות ומסייעות לכך היא מצות חלה, וכפי אשר יתבאר.

המזלות הם כגרזן ביד החוטב

עבודה זרה במובנה הפשוט, היא אדם העובד ומשתחוה לעצים ולאבנים, לשמש

ע"ג הבגדים באופן שיש בו "וראיתם אותו וזכרתם גו'". אבל לענין ט"ק, פליגי הפוסקים אם תקנו שהאדם יקיים כל הזמן מצות ציצית בפני עצמה כמצוה פרטית (נוסף על קיום מצות ציצית בט"ג, שמקיים בו (גם) וראיתם אותו), או שכל עיקר התקנה דט"ק היתה כדי לזכור את כל המצות תמיד.

דְּהַנָּה כתב המחבר בשו"ע סי' ח ס"א "עיקר מצות טלית קטן ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראה ויזכור המצות". ובמג"א שם "ובכתבים (היינו כתבי האריז"ל), דטלית קטן דוקא תחת בגדיו". ובפשטות חילוק שיטות זה הוא המקור לשינוי מנהגים שמצינו בלבישת ט"ק, דהנהגים ללבוש הט"ק על בגדיהם למעלה אזלי כפסק המחבר בשו"ע; והלובשים הט"ק מתחת לבגדיהם נוהגים כדעת המג"א ע"פ כתבי האריז"ל. ולכאורה יש לתמוה על עצם הענין דלבישת ציצית מתחת להבגדים – שהרי הטעם לכך שהציציות צריכות להיות מגולות – הוא ע"פ מה דאמר קרא (שהוא תוכן מצות ציצית) בפירוש "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'", וגם דרשין במנחות שם "וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם – ראי' מביאה לידי זכירה כו'", וכיון שטעם לבישת ציצית הוא בכדי לזכור כל המצות כמ"ש וראיתם אותו וזכרתם גו', וכלשון אדה"ז בשו"ע שם – יש להבין למה ע"פ כההאריז"ל אין הציציות צריכות להיות מגולות. ואף שבפס"ח ריש שער הציצית נאמר בזה טעם ע"פ קבלה – טעמא בעי, שהרי לא יצויר שהמקובלים יהיו נגד התלמוד כו' (עיי' שער הכולל בתחילתו).

וְלִדְבָרֵינוּ אתי שפיר, די"ל דלדעת

המחבר "עיקר מצות טלית קטן ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראה ויזכור המצות" הוא לפי שקאי בשיטת הטור הנ"ל, וכמפורש בחיבורו ב"י בסי' ח שדין הנ"ל הוא "ממה שאמר (הטור) בסימן כד כי עיקר מצותה על זכירת המצות ובכל שעה ובכל רגע צריך שיזכור נראה שעיקר מצות טלית קטן ללבושו מלמעלה כדי שתמיד יראה ויזכור המצות". אבל לפי מ"ש בכהאריז"ל, ענין טלית קטן אינו אלא בשביל קיום מצות ציצית לבד, ומה"ט ה' מניחן למטה תחת כל הלבושים, לפי שבט"ק אינו נוגע (ואינו שייך) הענין ד"וראיתם אותו וגו'" כי אם בטלית גדול.

וכמו דגש גם בהחילוק בנוגע לציצית בלילה: ע"פ הפסק בשו"ע ריש סי' יח "לילה לאו זמן ציצית הוא דאמעית מוראיתם אותו" – אתמעט כל מה שלובש בלילה או כסות לילה וכו'; ואילו בפע"ח שם מחלק בזה: "אין טלית וציצית בלילה . . אך הט"ק צריך שישכב עמו אפי' במטה . . לעולם לא יתבטל . . אפילו בלילה אינו נפסק רק של גדלות לבדו הוא שמתבטל אבל ציצית (דט"ק) . . לעולם לא יתבטל אפי' בלילה לכן נקרא ט"ג וט"ק ולכן ראוי ליזהר שלא להסיר מעליו ט"ק בשום זמן אפילו בהיותו ישן רק בכניסתו למרחץ, לכך ראה דוד עצמו ערום במרחץ ולא בהיותו ישן כי אז ה' לו ט"ק כנ"ל". והיינו כי ע"פ כההאריז"ל אין תקנת הט"ק בעיקרה בשביל קיום מצות "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'". וע"כ בלקו"ש חל"ג שלח ג מה שיש לפלפל עוד עפ"כנה"ל בחילוק המנהגים בין הלובשים ט"ק תחת הבגדים אם מניחים עכ"פ הציציות עצמן מבחוץ או לאו.

או לירח ומחשבם לאלוקה רח"ל. אך תחילת ענין עבודה זרה בעולם לא היתה כן, וכפי שכתב הרמב"ם (ריש הל' עבודה זרה) שאנוש ואנשי דורו האמינו בהשי"ת שהוא בורא העולם, אלא ש"טעו טעות גדולה ונבערה עצת חכמי אותו הדור", והיו משתחוים ועובדים גם לשמש ולירח ומזלות.

ותוכן טעותם היה, שהרי כל השפע הבא לעולם נשפע דרך המזלות, "ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים" (ברכה לג, יד), ובכסילותם חשבו שמכיון שגזר הקב"ה שהשפע יעבור באמצעות המזלות, אות הוא שהקב"ה מחשיב את אותם המזלות, ולכן הפקידם על השפע באופן שיהיו הם המחליטים כמה יושפע לכל אדם. ועל כן היו עובדים למזלות ומשבחים אותם ומשתחוים אליהם, שהלא הקב"ה עצמו מחשיבם לפי טעותם. וגם העלו בדעתם הכוזבת שעל ידי שישתחוו להם ירבו להם המזלות את השפע.

אבל טעות גדולה ונבערת היא זו. כי אף שאכן השפע נשפע לעולם באמצעות המזלות, מכל מקום אין למזלות כל חשיבות לגבי הבורא, אלא שכן עלה ברצונו שהנהגת טבע העולם תהיה באופן כזה ששפע פלוני יושפע על ידי מזל פלוני וכן בשאר מזלות. והמזלות אין להם שום בחירה להחליט כמה יושפע לאיזה אדם, אלא הקב"ה הוא זה המנהיג את העולם כל רגע ורגע, והוא מחליט על השפע שיומשך אל האדם, אלא שמשפיע את השפע על ידי מזל פלוני.

ומשל למה הדבר דומה, לגרון האחוז ביד החוטב עצים. דאף שהחטיבה עצמה נעשית על ידי הגרון, מכל מקום לא יטעה שום אדם לומר שהגרון יש לו איזו החלטה ורצון כיצד לחטוב את העץ, אלא החוטב הוא המכה על העץ, והוא המחליט כל רגע ורגע באיזה כח יכה והיכן יחטוב, והגרון הוא רק כידא אריכתא של החוטב.

וכך גם כל המזלות שדרכם מושפע השפע לעולם, המה כגרון בידו של הקב"ה כביכול, שמשפיע באמצעותם, אך אין להם כל שליטה וממשלה ובחירה, אלא יש בעל הבית לבירה זו, שהוא ית' מנהיג כל פרט ופרט בעולם.

ונמצא שתוכן ענין עבודה זרה אינו רק החשבת הכוכבים ומזלות כאלוקה ר"ל, אלא גם החשבתם כבעלי בחירה על השפע הנמשך דרכם, נכלל גם הוא בחטא עבודה זרה (וראה בארוכה במקור הדברים בספר המאמרים מלוקט, ובנסמן שם).

עבודה זרה בדרקות – החשבת טבע העולם

והנה, ענין עבודה זרה זו אינו רק הסגידה לשמש ולירח ומזלות, אלא גם לכל כחות הטבע. דטבע הארץ שהיא מצמיחה את הנורע בה, וטבע העולם שאם אדם משקיע בעסקו כך וכך על פי כללי המסחר אזי מרוויח לפרנסתו, ונראה ונדמה בחיצוניות אשר העולם מתנהג על ידי חוקי הטבע עצמם, ואין נראית בגלוי יד ה' המשגיח על כל פרט ופרט. והאמת היא אשר חוקי הטבע אין להם שום שליטה והשפעה, אלא יהודי "מאמין

בחי עולמים וזורע" (תוס' שבת לא, א בשם הירושלמי), שיודע שהצמיחה תיעשה רק על ידי הקב"ה, אלא שהלביש הנהגתו את העולם בכחות הטבע, כחוטב האוחז בגרזן.

וזהו ענין עבודה זרה בדקות, שאמנם אין האדם כאותם הטיפשים שמשתחוים לעץ ולאבן ומחשבים אותם לאלקות, והוא הרי מאמין באמונה שלימה בהשי"ת הבורא עולם, אלא שטועה לחשוב שעזב הקב"ה הנהגת העולם ח"ו בידי חוקי הטבע, ועל כן מחשב הוא את עניני ודרכי הפרנסה, וטועה לחשוב שככל שיתחכם יותר יבוא אליו יותר שפע, ואינו משים על לב שהנהגת העולם היא בכל רגע ורגע בידי השי"ת בלבד, שהוא המשפיע באמצעות אותם המזלות וחוקי הטבע.

[נראה במקור הדברים עבודה זרה בדקות יותר, והיא בעצם מה שמחשיב את העולם למציאות, בעוד ש"אין עוד מלבדו", והוא ית' הנמצא יחידי ואין בלתו].

מפריש חלה ומכריז על אמונתו התמימה

וזהו תורף ענין מצות חלה, שבה ועל ידה מכריז האדם על אמונתו השלימה ותמימה בהשי"ת, שמנהיג את העולם בפועל בכל רגע ורגע.

אדם המגביל עיסה, הרי תחילה עשה "סידורא דפת". חרש שדהו, וזרעה, וקצר התבואה ועיבדה עד שבאה לידי קמח ועיסה. והנה, יכול הוא לטעות ולחשב שהעיסה שבידו באה לו על פי חוקי הטבע, שהלא בכל מקום ומקום בין לישראל ובין לגויים הארץ מצמיחה את הנזרע בה, וממילא אינו רואה בזה את יד ה'. וגם אם יודע ומכיר שהקב"ה הוא ברא את העולם ואת חוקי הטבע עצמם, עלול לטעות ולחשוב שלאחר שברא השי"ת את חוקי הטבע, מעתה הם עצמם מנהיגים את העולם ח"ו.

ועל כן עומד היהודי ומפריש חלה מן העיסה, שחתיכה זו היא "ראשית עריסותיכם", ובכך מודיע הוא שבעצם כל העיסה ופרנסתו ונכסיו וכל אשר לו, כולם שייכים להקב"ה, שהוא הנותן לו כח לעשות חיל והוא זה המצמיח תבואה ומשפיע דרך חוקי הטבע עד שזוכה לקבל מזונו בעיסה המוכנת בידו. וממילא אין הוא נותן את העיסה בתורת צדקה ונדבה, אלא מפריש את "ראשית" העיסה לה', ובכך מודיע שבעצם כל פרנסתו ונכסיו וכל אשר לו, כולם בבעלות השי"ת הם, מאחר שמגיעים מאת הבורא עצמו בהשגחתו הפרטית, וחלה זו – ללמד על הכלל כולו יצאה.

וזהו טעם מה שאמרו חז"ל ש"המקיים מצות חלה כאלו ביטל עבודה זרה", להיות שבהפרשה זו מוציא מדעת הטועים, ומוכיח את אמונתו התמימה בהשי"ת, שאינו טועה לחשוב שטבע העולם יש לו שליטה והשפעה ח"ו.

ומאידך, "המבטל מצות חלה כאלו קיים עבודה זרה", כי מה שאינו מפריש חלה מראה על כך שהוא מחשיב את כחות הטבע, וטועה לסבור שהם הנותנים לו את השפע, והרי הוא "מקיים" ענין של עבודה זרה.

במצות ציצית "ויכוין בהתעטפו שציונו המקום להתעטף כדי שזכור כל מצותיו לעשותם" אף "שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר כוונה לשום מקרא שבתורה", "דלפי שכתוב בפרשת ציצית לַמַּעַן תִּזְכְּרוּ" גו' יורה כי עיקר המצוה וקיומה תלויות בכוונתה שיכוין בשעת קיום המצוה, "שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה". די"ל שזה אינו אלא לשיטת הטור ד"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" הוא מגוף מצות ציצית. אבל לדעת הרמב"ם הנ"ל דאינו מגוף המצוה, י"ל ד(אף אם נדייק בתיבת "למען" כדברי הב"ח שם גבי תפלין וסוכה) שאני ציצית מתפלין וסוכה, דבתפלין וסוכה נאמרה תיבת "למען" על קיום המצוה, "והי' לך לאות גו' לַמַּעַן תִּהְיֶה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים", "בסוכות תשבו גו' לַמַּעַן ידעו דורותיכם גו'", ואילו בציצית – הכתוב "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי" בא בהמשך להכתוב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם", שלדיעה הנ"ל אינו מגוף קיום המצוה.

ובאמת גם לעיל מיני' מצינו דעל מ"ש הטור סי' כד "גדולה מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות דכתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ציצית עולה ת"ר וח' חוטי'ן וה' קשרים י"ג הרי תרי"ג" – פירש הב"ח שהכל "הוא גורם לזכרון, דע"י שיעלה על מחשבתו דציצית עולה כו' תרי"ג ע"י כך יזכור כל תרי"ג מצות". ע"ש בפרטיות. והוא דלא כפשטות הפי', שהיא מצ"ע שקולה.

ונראה דהרמב"ם דפליג עלי' וסבר

שאין ראיתם מגוף המצוה, יליף לה מהא דמנחות מג': "ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ל' כו'", דמשמע דסבירא להו שאינו מעיקר המצוה. ויתירה מזו משמע שא"צ שיראו אותן כפשוטו. וכ"מ גם מזה ש"מבעי' ל' לכדתניא וראיתם אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלוי' בו ואיזו זו זו קרית שמע", דלפי דרשה זו (וכן לפי הדרשות שלהלן שם: תניא אידך . . ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה ואיזו זו זו מצות כלאים . . תניא אידך וראיתם אותו . . כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל מצות כולן), פירוש "וראיתם אותו וזכרתם גו'" אינו שיראו אותן כפשוטו כו'. והכי נמי משמע בברכות יב: "פרשת ציצית . . יש בה חמשה דברים מצות ציצית . . עול מצות . . דכתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ציצית דכתיב ועשו להם ציצית וגו'". ומשמע, שעול מצות, שהוא "וראיתם אותו וגו'", הוא דבר נוסף במצות ציצית. ומעתה דאמרין דכן ס"ל להרמב"ם, יומתק לשונו בהל' ק"ש פ"א ה"ב "ואח"כ פרשת ציצית שגם היא יש בה ציווי זכירת כל המצות", ולא כפרש"י בברכות שם שפי' "עול מצות – ועשיתם כל מצותי". כי להרמב"ם גם זכירת המצות, הכתוב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", אינה מגוף מצות ציצית אלא דבר נוסף – עול מצות שנאמר ב"פרשת ציצית".

והנה כ"ז הוא בקיום מצות ציצית מעיקר הדין, היינו בטלית גדול, דגם להדיעה שאין "וראיתם אותו" מגוף המצוה, ה"ה פרט בהמצוה, ובמילא פשוט דמצות טלית גדול היא ללובשו

בכתוב "והי' לכם לציצית וראיתם אותו גו'"), או ד"וראיתם אותו גו'" הוא דבר נוסף הבא כתוצאה מקיום מצות ציצית. ונפק"מ לדינא, דלאופן הא' כיון דקיום מצות ציצית (כתיקונה) הוא כאשר ישנו ה"וראיתם אותו" בפועל, או שישנה האפשרות לראות הציצית, הרי אם חסר בזה – לא קיים מצות ציצית (כתיקונה); משא"כ לאופן הב' דקיום מצות ציצית הוא בעצם (עשייתו) ולבישתו, הרי גם כשא"א להיות "וראיתם אותו" קיים מצות ציצית כתיקונה, אלא שחסר דבר הנוסף – השלימות שיש במצות ציצית – קיום ענין "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'".

ולכאורה תליא מילתא בב' הפירושים שמצינו בתיבת "ציצית", כמובא בפרש"י טו, לח: (א) "ע"ש הפתילים התלויים בה כמו ויקחני בציצית ראש"י"; (ב) "ציצית על שם וראיתם אותו כמו מציץ מן החרכים", וכן הוא בספרי על הכתוב. והנה לפי' הב' דשם "ציצית" הוא ע"ש וראיתם אותו, מובן ד"וראיתם אותו" הוא גדר מצות ציצית, וכשחסר "וראיתם אותו" חסר בחפצא דציצית, ולא קיים מצות ציצית כתיקונה; משא"כ לפי' הא' שהוא ע"ש הפתילים, הרי החפצא דציצית אינו אלא הפתילים עצמם, וא"כ קיום המצוה הוא כשלוכש בגד עם הפתילים התלויים ויוצאים ממנה.

ומעתה י"ל דבהא קא מיפלגי, דלהרמב"ם "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'" (ש"הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן") הוא דבר נוסף

על עצם מצות ציצית, שלכן חלקם לב' פרטים בב' הלכות, ומדגיש חילוקם: חיוב ההשתדלות במצות ציצית עצמה "קיום מצוה זו"; הזהירות במצות ציצית לפי שיש בה עוד ענין (מלבד עצם המצוה) – "שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן". ואכן הרמב"ם בריש הל' ציצית פי' לשון ציצית "שהוא דומה לציצית של ראש שנא' ויקחני בציצית ראש"י, ולא פי' שהוא מלשון ראי' [מיהא אחר שהשמיענו רחמנא דאיכא עוד זהירות מלבד גוף המצוה, שהוא דין וראיתם, שוב הוי דין נוסף במצות הציצית (ולא מצוה אחרת בפ"ע). ולהכי גם לדעת הרמב"ם למדין (שם פ"ג ה"ז) מ"וראיתם אותו" לדיני מצות ציצית, שאין לילה זמן ציצית]. משא"כ הטור ס"ל ד"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" הוא מגוף מצות ציצית (וכן מפורש כבר בזהר פרשתנו "ציצית פקודא דא איהו לאדכרא כל פקודי אורייתא כו'"). ולהכי אין לחלקם לב' ענינים, וכמפורש בלשונו "להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית . . כי עיקר מצותה על זכירת המצות" (וכ"מ מדברי רבינו יונה בספר היראה קרוב לתחלתו, וכמו שהביא בביאורי הגר"א בשו"ע שם רסכ"ד. וראה גם שו"ת הריב"ש ח"ב סקכ"ו (הובא בב"י שם סכ"ד). פסקי דינים להצ"צ לאור"ח ס"ח אות ז).

ומצינו אסמכתא לפרש כן דעת הטור, מהא דביאר הב"ח ר"ס כה על מה שהקדים הטור החיוב להתעטף בציצית לפני הנחת תפלין "לפי שציצית באים כדי לזכור כל המצות, אבל התפלין היא מצוה יחידית כו'". ולהעיר עוד מדברי הב"ח סי' ח ותרכה בהטעם שהביא הטור הכוונה

בעלי עסקים בנקל יותר רואים יד ה'

ועל פי האמור, יש ליתן טעם ועומק בשיעורים שנתנו חכמים בחלה:

מעיקר הדין מדאורייתא, חלה "לא נאמר בה שיעור", אלא ש"חכמים נתנו בה שיעור: לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה ולנחתום אחד מארבעים ושמונה" (רש"י בפרשתנו טו, כ).

וביאור העניין: נקודת האמונה היא בעצם הנפש ואין להגבילה בשיעור מסוים, ועל כן מדאורייתא סגי לחלה בכל שהוא. אלא שחכמים נתנו בה שיעור, מכיון שהאמונה עליה לחדור בכחות הנפש ולסלק משם כל שמץ עבודה זרה ואפילו בדקות.

ובשיעור שנתנו חכמים, חילקו בין בעל הבית לנחתום. דהנה, בעלי עסק המה רואים השגחתו ית' על כל צעד ושעל, שהרי פרנסתם תלויה תדיר בעליית השערים וירידתם, ובצירופי מקרים ובכל תנאי הזמן והמקום המשתנים, ובנקל להם לשים ליבם אל השגחתו המלווה אותם. ולעומתם אדם היושב בביתו אינו רואה במוחש כל כך השגחה העליונה.

ולפיכך, נחתום שהוא בעל עסק, די לו באחד מארבעים ושמונה, שכן פחות יש לשלול אצלו ענין עבודה זרה, שהלא הוא רואה במוחש את הנהגת העולם על ידי הקב"ה. אבל בעל הבית, היא האישה המגבלת את העיסה, ואינה בקיאה בכל השתלשלות הפרנסה, וממילא אינה רואה השגחתו ית' בכל צעד, היא צריכה יותר לשלול ענין עבודה זרה בדקות, וחלתה היא אחד מעשרים וארבעה.

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בגדרי חיוב וראיתם בציצית

יסיק דנחלקו בזה הרמב"ם והטור אם הוא גוף המצוה ממש או ענין בפ"ע, וידון במקורות מן הש"ס לכל שיטה / עפ"י ידון לענין מח' הפוסקים בטלית קטן אם ללבוש על הבגדים או תחתיהם

במצות ציצית לב' פרטים בב' הלכות, תתחלה קא משתעי במצות ציצית עצמה, ש"אין ראוי כו' שיפטור עצמו ממצוה זו כו' לעולם ישתדל כו' כדי שיקיים מצוה זו", ובהלכה בפ"ע מבאר הזהירות הבאה מזה, שהציצית מביאה לידי זכירת כל המצוות - "שהרי הכתוב שקל"ה ותל"ה בה ב"ה המצוות בול"ן"; משא"כ הטור כללן ביחד כענין והמשך אחד, ולא הזכיר ע"ד ההשתדלות בקיום מצות ציצית בפ"ע, כ"א רק הזהירות במצות ציצית מצד זכירת כל המצוות שבה, ומדייק שענין זה הוא "עיקר מצותה" דציצית. ויל"ע מה ראה הטור לשנות בזה ובמאי קא מיפלגי הכא.

ונראה לחדש דבאמת פלוגתא יסודית נשנתה כאן בגדר הא דאמר קרא "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", דהנה דברי הכתוב כאן יש לפרש בשני אופנים: ד"וראיתם אותו וזכרתם" הוא מגוף מצות ציצית (כדמשמע לכאורה מזה שנאמר

כתב הרמב"ם בסוף הל' ציצית "אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו כו'", ובהלכה שלאח"כ: "לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקל"ה ותל"ה בה כל המצוות כולן שנאמר (פרשתנו טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'". והנה הטור אף הוא הזכיר בספרו (או"ח סכ"ד) מעלת הזהירות במצות ציצית, וז"ל: "אע"פ שאין אדם חייב לקנות טלית . . כדי שיתחייב בציצית כו' מ"מ טוב ונכון להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית שיהי' לו בגד קטן מצוייץ שילבש אותו כל היום **כי עיקר מצותה על זכירת המצוות** ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך כו'". וחזינן חילוק בין הרמב"ם לטור, דהרמב"ם חילק ההשתדלות והזהירות

פנינים

דרוש ואגדה

יכול", ותמיד ביכלתו ית' לשדד מערכות הטבע, וברור שגם בארץ ישראל יוכלו לנצח את "ילידי הענק".

(עי' לקוטי שיהות ח"ד עמ' 1041 ואילך, ח"ח עמ' 173)

לייחד את הטבע והלמעלה מן הטבע

ידוע ביאור כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בנוגע לחטא המרגלים, שהטעם לזה שרצו להישאר במדבר הוא כי רצונם הי' לעסוק כל היום בעבודה רוחנית כמו שהורגלו במדבר, ולא רצו להיכנס לארץ ישראל שאז יצטרכו לזרוע את שדותיהם ולהתעסק גם בעבודה גשמית, שתנתק אותם מעבודתם הרוחנית (לקו"ת ריש פרשתנו, ועוד). אך טעו בזה, כי האמת היא שכוונת הקב"ה בכריאת עולם הזה היא "לעשות לו ית' דירה בתחתונים", היינו להתעסק דוקא עם עניני העולם ולעשות מהם דירה ומכון לשבתו ית'.

ויש ללמוד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו: בחיי היום יום של כל אחד מישראל ישנו מדבר וארץ ישראל. בהתחלת היום עסוק יהודי בתפלה, לימוד שיעור בתורה אחר התפלה, וכדומה, ואין לו עסק עם ענינים גשמיים. אבל לאחר התפלה והלימוד מתעסק האדם עם עניני עולם הזה.

יכול יהודי לטעון: בשלמא בשעת התפילה בעמדו לפני הקב"ה, וכן בשעת לימוד התורה, כאשר לומד חכמתו של הקב"ה, הרי מוכן שכאן ישנם רק הקב"ה והוא, אבל בשעה שעסוק בעניני הרשות, בענינים של עולם, הרי התורה עצמה דורשת ממנו שיתנהג ע"פ סדר העולם, וכיצד יוכל לפעול בעצמו אז שלא יהיו הענינים הגשמיים תופסים מקום אצלו, ולא תהי' לו עריבות בהם, אלא ישתמש בהם רק לעבודת ה'?

והמענה על זה, שזו היתה טעות המרגלים. שהם היו סבורים שאם מתעסקים עם העולם הנה "כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו". אבל האמת היא שקיום התורה ומצוות צריך להתבצע בתוך הסדר של טבע, אך מבלי הבט על הגבלות הטבע - הנה אם "חפץ בנו ה" - שמתעסקים עם עניני העולם בשליחותו ועל פי "חפצו" של הקב"ה, אזי ישנו הכח לייחד טבע עם למעלה מן הטבע, ולעשות מהדברים "תחתונים" גופא דירה לו יתברך.

(עי' לקוטי שיהות ח"ד עמ' 1041 ואילך)

איך חשבו המרגלים ש"אינו יכול להוציא כליו"?

אפס כי עז העם היושב בארץ ג' לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו

כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם (יג, כח-לא. סופה לה, א)

לכאורה תמוה ביותר, איך יכלו המרגלים לומר "כי חזק הוא ממנו" ש"כלפי מעלה אמרו" (רש"י שם), הרי בעיניהם ראו הנסים העצומים שביציאת מצרים וקריעת ים סוף וכו', ואין יתכן שיטענו בטעות כזו?

ויש לומר הביאור בזה ע"פ מה שמבאר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע שהטעם לזה שרצו המרגלים להישאר במדבר הוא כי רצונם הי' לעסוק רק בעבודה רוחנית כמו שהורגלו במדבר, ולא רצו להיכנס לארץ ישראל שאז יצטרכו לזרוע את שדותיהם ולהתעסק גם בעבודה גשמית, שתנתק אותם מעבודתם הרוחנית (לקו"ת ריש פרשתנו, ועוד).

ועפ"י יש לבאר מה שטענו "אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם", שהמרגלים טענו, שאי אפשר להביא רא' מהנסים שלמעלה מן הטבע שהיו לבנ"י במדבר למה שיקרה בעת שיכנסו לארץ ישראל. שהרי, במדבר היו מופשטים מענינים ארציים ועסקו רק בתורה ועבודה, וכאשר מתעסקים בענינים שמימיים יש מקום לנסים שלמעלה מהטבע. אך כאשר יכנסו לארץ ישראל ויתחילו להתעסק עם ענינים גשמיים, אזי אין מקום לנסים ולהנהגה שלמעלה מדרך הטבע. וכפי שאכן הי' בכמה ענינים, שפסק המן, בארה של מרים וענני הכבוד וכיו"ב.

וזהו פירוש "כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו": בודאי ראו שהקב"ה הוא "בעל הבית" על כל העולם ויכול לעשות בו כרצונו, והעולם כולו הוא "כליו" - הכלים ש"זו, אבל הם טענו ש"שם" בארץ ישראל, שבו "בעל הבית" עצמו קבע שה"בית" יתנהל בדרך הטבע, הרי "אינו יכול להוציא כליו משם". אם רצונו של "בעל הבית" הוא שהעולם יתנהג ע"פ הטבע - כיצד יכולים להיות שם נסים, היפך הטבע?

אך טעו בזה טעות גדולה, כי למרות שקבע הקב"ה שבארץ ישראל העולם יתנהג על פי טבע, מ"מ אי אפשר לומר ח"ו על הקב"ה "אינו יכול" ו"שמוגבל" הוא להתנהל על פי הטבע, אלא הקב"ה הוא "כל